

VZPOMÍNKY NA OSUDOVÝ ROK 1945

VYHNÁNÍ Z VLASTI

DÍL DRUHÝ

Od dubna 1945 až po předvečer vyhnání z Liberce (Reichenberg)

Napsala Christine Fally-Schmid, v textu zvaná "Christl"
Poznámky pod čarou připojil Hans Schmid, v textu zvaný „Hansi“
Překlad z němčiny

24. červenec 1945

Nevěřila bych, že budu pokračovat v psaní ve čtyři hodiny ráno na statku v Žitavě (Zittau), sedíc na tvrdé lavici, u nohou naše krámy, žebříňák a sportáček¹ se dvěma kufry a třemi batohy – to je vše, co ještě vlastníme. Jak jen se život člověka dokáže od základů změnit.

Všechno je ještě jako zlý sen, co jsme teď zažili, co jsme udělali – všechno jakoby podvědomě. Vlastní události, ta holá pravda ještě nepronikla do našeho nitra, ještě neprorazila stěnu, kterou se snažíme obrnit, abychom zůstali odolnějšími.

5 hodin 40 minut... poplašné zvonění!! Náhlé vytržení ze snu, už ale bezpečně tušíme, že musíme ven! Nastalo to, co jsme po týdny očekávali a čeho jsme se obávali, co jsme ale opakovaně zavrhovali jako nepochopitelné a zdánlivě nemožné. A pak jde vše ráz na ráz!

Policie v celém bytě, rozsvítí světlo, zapíše nás a dá nám rozkaz, abychom se ve tři čtvrtě na devět postavili v řadě u lesa. Horečnatě, neschopni plně využít tu trochu času k přemýšlení, balíme, zmateně pobíháme. Cenné věci jsou na půdě zatlučené prkny. Bez sebe, a přesto naplnění strašlivou jistotou: To všechno ti teď už nepatří. Nic než jen to, co se dá ještě zachránit. Těmi věcmi, které tu zanecháme, se bude o dvě hodiny později prohrabávat ta Ruska.

27. červenec

Wettinské nádraží v Drážďanech

Napadá nás vypařit se přes zahradu rodiny Körner. Teta a Lotte se hrozí pobytu v táboře s malým dítětem. Vláčíme zavazadla sem a tam, zatímco maminka běží k „pánovi“ do veletržní haly, protože říkal, že by asi mohl pomoci a zařídí odklad. Ale vše marně, drahocenný čas je ztracený, minuty letí, Ruska už stojí s policisty u brány do zahrady a čeká na okamžik, kdy bude moct vpadnout do našeho domu. Oknem Lottina pokoje se po žebříku dostáváme do zahrady, prolezeme dírou v plotě u rodiny Breuer a čekáme v prádelně rodiny Körner, až se vrátí maminka. Ta ve své přímočarosti ale nechce v žádném případě zmizet zadem, bojí se „pána“, který by ji později mohl někde chytit. Její rozhodnutí je pevné – k lesní řadě, a to okamžitě. Teta

¹ „Sportáček“ byl staromódní, vysoký dětský kočárek na vycházky, který bylo možné složit.

a Lotte chtějí s malým chlapečkem Hanno do našeho domu v Harcově (Harzdorf). Zda se jim to podaří?²

Všechno jde strašně rychle. Chlapečka, kterého držím na rukou, podávám tetě do náruče. Ani žádné stisknutí ruky, pak se možná už nikdy nevidíme. Narychlo sbalená zavazadla zase prostrčit dírou v plotě – až pak zjistíme, že jsme zapomněli ještě dva kufry s tolika důležitými věcmi, především dekami. Policista už obcházel kolem domu a nedůvěřivě se díval, co vyvádíme. A teď začíná ta naháňka! Stisknutí ruky několika milým sousedům, kteří mohou ještě zůstat kvůli nemoci nebo z nějakého jiného důvodu. Jsou mezi nimi i takoví, kteří vyloudili antifašistický průkaz, třebaže byli dřív nejhrošlivějšími nacisty.

Mezitím vychází všichni z vil se zbylým, sbaleným majetkem – rodiny Kind, Örtl, Möldner, Nevercerel, Schultze odvedle, také stará paní Natesta, které se opět nezdařil druhý pokus o sebevraždu. Průvod se dává do pohybu, hnaný českými všiváky, držení v šachu pažbami pušek, hnaný jako dobytek ulicemi Bayerstrasse, Gerhardt-Hauptmann-Strasse, Kammerbergstrasse. – A pak se brány otevřou, stádo se vžene dovnitř na jednu hromadu – a jsme za ostnatým drátem! Jen pohled k rozhledně Liberecká výšina (Liebig-Warte)³ ještě připomíná, že je to Liberec (Reichenberg), náš Liberec, kde jsme.

Tímhle otevíráním a zavíráním brány přestala existovat vlast jako součást života. Začíná nový život – život tuláků a žebráků. Sebrali nám vlast! –

Stojíme a stojíme, nacházíme víc a víc známých. Ano, Dieter Kind mívá se zbytečkem humoru, že to právě patří k dobrému tónu, když byl člověk v „libereckém koncentračním táboře“. Najdou se tu ti nejzámožnější a nejinteligentnější lidé. Docent Schmid a mnoho jiných je tu už několik týdnů. Teď přicházejí všichni ze sousedství: rodiny Müllers, Klingers, Melichars, Seidels, neustále další. Je to průvod bez konce.

První kontrola – odevzdání všech průkazů, potravinových lístků, zavěšení zelené karty. Jaký osud asi přinese? Protektorát, předpokládáme plní strachu. Namačkání do jedné místnosti baráku nastává poledne, odpoledne. Ti se žlutou kartou musí do Františkova (Franzendorf). Sledují je závistivé pohledy, když mohou večer opustit tábor a jsou hnáni do Františkova (Franzendorf). Jsou to většinou staří lidé a ženy s malými dětmi. Na nás čeká ještě kontrola zavazadel, než budeme smět klesnout na naše palandy. Zavazadla musíme nést do jiného baráku. Tam jsou kufry a batohy převráceny a vyprázdněny na deku na podlaze. Pak musím vyjít ven. Za chvíli nám vyhodí tu deku s malou částí přehraných věcí, to nejcennější je odcizené! Rychle dál na kufry, aby přišli na řadu další. U koho se jim zlíbí – osobní prohlídka!! (Paní Müller se musela vysvléct donaha před čtyřmi muži.) A pak noc, třicet v jedné místnosti, dvě na jedné palandě se slámou. Mnoho hluku, velké zoufalství, nejtěžší deprese.

Muži byli umístěni do jiného baráku. Musíme se rozloučit s Hansi. Snad je neodvezou pryč, někam jinam. Takto uleháme v našem oblečení na palandy. Děti křičí strachem, Češi venku strašně a hrubě řvou. Na spaní není pomyšlení! V půl druhé v noci najednou rachocení kol žebříňáku. Dorazili Němci z Banátu. Na cestě byli od října a část svých zavazadel už zahodili. Druhé ráno je tam vidíme sedět jako hromádku neštěstí, vyhladovělé, usouzené a úplně zatrpklé.

² Teta, Lotte a Hanno mohli v našem domě v Harcově (Harzdorf) ještě chvíli zůstat. Poté byli stejně jako my vyhnáni do Saska. Podplacením ruského vojáka hodinkami se jim v noci podařilo překročit demarkační linii (Hanno s uspávacími prostředky). Na konci září 1945 přišli do Ansbachu (Střední Franky), kde se shledali s tetou Emmy (sestrou matky). Hans Nater (Hanno) teď žije jako zástupce ředitele školy (fyzika) s manželkou Susanne v Ansbachu (syn Matthias, matematik; dcera Ulrike, diplomovaná knihovnice).

³ Liberecká výšina (Liebig-Warte) se nazývala také „Habsburk“. Byl to oblíbený hostinec s výraznou věží ležící v blízkém lese směrem na Rudolfov (Rudolfstal). Náš otec tam chodil pravidelně hrát kvodlibet.

Je to jako vykoupení, když nastane ráno. Ale když nás v pět hodin ženou z „postele“, člověk si vše znovu plně uvědomí. Jsme v táboře, ještě k tomu v českém vzorovém táboře, kde se koná ranní rozcvička! Ano, zcela podle předpisů musíme nastoupit, ohýbat trup, protáhnout se, protřepat končetiny, podle povelů jednoho českého všiváka! V každém případě to vše proto, aby nebylo tak těžké vléct kufry, což nás čeká. Jak láskyplně uváženo! A nahoře opodál na prostranství, jaký smutný pohled: Samí invalidé v trojstupu pohybují nahoru a dolů svými údy, které ještě mají. Ráz dva, ráz dva, ráz dva ... Jaká jen brutalita na tom světě je!

Opět vidíme Hansi. Na obličejích a po celém těle kousance od štěnic, chudák! Postavíme se do fronty na kávu a čekáme, čekáme. V kuchyni vidíme Johannu Richter, která tu musí vařit už týdny, ale na vaření toho moc nemá. Dostáváme černou vodu, která má být kávou! V poledne je „bramborová polévka“ – voda s jedním malým kouskem brambor! Johana přihraje pro Hansi polévku s trochou víc brambor! – Opět kontrola zavazadel s předešlou osobní prohlídkou. Jedna Češka náš prohmatává odshora dolů, někteří se musí vysvléct. Trochu šperků, které jsem si schovala do kabelky, vtisknu mamince do ruky a naopak, když musíme k té Češce my.

Dlouhé hodiny sezení mezi kufry, vozy a batohy, předvolání, čekání se zavazadly v řadě... Opakovaně předvolávají tetu a Lotte, ale ty jsou mezitím už asi v Harcově (Harzdorf). Vyčkáváme tak, co přijde. Co s námi zamýšlejí, kam nás poženou? A pak se brány s ostnatým drátem otevírají. Stojíme venku, nekonečná řada bez domova, vyhnaní na ulici!

Zástup se dává do pohybu, příliš rychle na tak těžká zavazadla. Napravo i nalevo stráže s nasazenými bajonety, aby nikdo nemohl utéct nebo nepromluvil s někým známým, aby mu třeba nestrčil dopis nebo nevyřídil pozdrav. Nekonečnou řadu ženou jako dobytek. Ulice Heinrich-Liebzig-Strasse ve své délce téměř nestačí, aby všechny obsáhla. Nejhůře jsou na tom lidé z Banátu. Nemají žádné vozy, táhnou těžce své bedny, musí je čas od času postavit. Porazí je a ženou dál, dál, dál... vstříc jakému osudu? Ulice Spitalgasse, Bräuhofgasse, Hablau, Bahnhofstrasse. Vozy rachotí po dlažbě. Některé to kolo rozviklaných žebříňáků se rozláme už tady při jízdě přes hrboilatou dlažbu, nějaké to zavazadlo zůstane ležet už tady na silnici. V ulici Bahnhofstrasse vyjde z obchodu starý pan Kind a v tom dlouhém průvodu hledá své vnuky a snachu. Jen zamávání, mluvit s nimi nesmí. Nahoře u celnice se objeví pan Planer⁴. Můžu na něj zavolat jen pár slov na rozloučenou.

A pak se objeví nádraží, nákladní rampa s jedním vlakem s otevřenými uhelnými vagóny, která na nás čeká. Kam nás vlak odveze?? Do protektorátu nebo směrem do Německa?? To je otázkou. Namačkaní, natlačená těsně na sebe, ve stoje – tak začíná naše jízda z vlasti! Každému nám do vagónu hodí ještě kousek chleba, na který se vrhneme jako hladoví vlci. Jen krátce před tím, než se dá vlak do pohybu, se na okraj vagónu dovedně a rychle jako opice vyhoupne nějaká česká soldateska, skočí jedné namačkané Němce k nohám a nutí ji, aby si vyzula své dobré kozačky. Ty vlastní zničené jí hodí k nohám a s brutalitou se vyšvihne a zmizí stejně tak rychle, jak přišla! Lokomotiva začíná odfukovat, vlak už jede. Jede naštěstí směrem na Německo. Odjíždí z našeho milovaného Liberce (Reichenberg) – Ještěd (Jeschken) mizí – poslední zamávání – Chrastava (Kratzau) – Grabštejn (Grafenstein) – ... Radostné obrazy ze vzpomínek na hezké výlety se míhají kolem nás, vše bleskurychle... Je jen dobře, že má člověk co dělat, aby si udržel svůj stav, setřásl saze a létající jiskry, které do oblečení propalují díry, že téměř nezůstane čas obrátit oči ještě zpět po tom, co bylo našim domovem. Jsme jako ve snu a vůbec jsme si ještě pořádně neuvědomili, co opouštíme. Dojem z koncentračního tábora je ještě tak děsivý a silný, že jsme téměř rádi, že jedeme, že jedeme dál, jedno kam, jen pryč od Čechů...

⁴ Sekretář Německého horského spolku Ještěd a Jizerské hory (Deutscher Gebirgsverein für das Jeschken- und Isergebirge), před nímž byl předsedou náš otec.

V Žitavě⁵ to ze všech spadne jako noční můra. Nálada je najednou povznesená, plná naděje, jako by se jízdou přes hranice už všechno vyřešilo. Na nádraží v Žitavě se na lavičce zařídíme na noc. Batoh pod hlavu, kufry pod nohy. Pocit, že už nejsme pod karabáčem Čechů, představuje malé ulehčení. Müller Herbert a Hansi sedí na zemi a ukazují si své malé poklady, které zachránili před zraky Čechů. Hansi měl dobře schované své náramkové hodinky značky Eterna, které dostal k bířmování od strýce Rudiho, ale jeho stříbrnou minci dvou říšských marek od dědečka mu nahmatali a vzali si ji, ti ničemové! Maminka byla ráda, že nevzbudila pozornost její italská nákupní taška z rýžových vláken od tatínka, protože do ní udělala dvojité dno, do kterého zašila rodné listy, průkazy, spořitelní knížky⁶ a nějakou hotovost.

26. červenec

Noc pomine a ráno jednoho zbaví iluzí a pak musíme jet dál. Willy Feix mi ještě daruje balíček čaje. Chce se pokusit dojet znovu do Liberce (Reichenberg), aby ještě něco zachránila. Jestli se jí to podaří?? – Všichni ještě doufají v ještě příznivý výsledek postupimské konference. Mezi jednou a druhou hodinou vlak pokračuje do Němec, dál až před Schirgiswalde, kde vlak zastavil na trati. Dál byly kolejnice roztrhané bombami. Na velké louce vyloží 1 500 lidí – a starejte se!! Teď zatím myšlenky stojí, ty téměř neřešitelné problémy jsou tu zpět. Bezradní, zoufalí lidé zápolí s rozhodnutími, jejichž dopady ještě nelze odhadnout. Kam? A jak dál? To jsou otázky, které trápí každého. Jen velmi málo lidí směřuje k příbuzným.

U Schirgiswalde zůstali všichni pohromadě, protože až sem vlak dojel. Ale teď se vše bude vykládat: žebříňáky, dětské kočárky, množství zavazadel a lidí. Nic než jen nešťastní lidé plní sklíčenosti a bezradnosti stojí, sedí nebo leží na železničním náspu, na krajnici silnice, na louce. V důsledku bombardování kolejiště a jednoho mostu železnice dál už nevede. Tady zůstat nemůžeme, to je nám a všem našim známým jasné. Musíme se tak vydat pěšky a tlačít naše vozíky obcí, nahoru a dolů. Tlačíme vepředu, rodina Kind s námi. Rodina Klinger není ještě vypravená a nedojde nás. Zástupy lidí proudí proti nám ze směru, kterým chceme jít. Jsou ze Stráže pod Ralskem (Wartenberg), z Mimoneň (Niemes), z Osečné (Oschitz). Naše prodejkyň vejec z tržní haly je tu taky. Když se jich ptáme, odkud že jdou, odpovídají: z Neustadtu, Drážďan atd.

Chtějí zase zpět na hranici. V Sasku má být hladomor, v Drážďanech skvrnivka. Lidé umírají na silnici. Chtěli jen čekat na hranici, o čemž rozhodla postupimská konference. Mohli bychom pak určitě zpět do vlasti. Ne, to nebudeme moct určitě dlouhá leta.

Maminka už nechce. Je to strašné, když na jednoho dolehne tahle úzkost. Zdá se, že už to prostě nepokračuje. Zdá se, že už nelze žít. – Ale na cestě dál vždy něco pomůže! Najednou tu na jednom kolejišti stojí nákladní vlak. Má jet do Ottendorfu. Kde to asi je? Ten název jsme nikdy neslyšeli. Asi nám nezbyvá nic jiného, než nastoupit a naložit naše krámy. Pro nás existuje jen jeden cíl – Inomostí (Innsbruck), k našemu tatínkovi. Ale není ta dálka nepřekonatelná? Maminka chce pořád dál. Všichni známi najednou zůstali hodně vzadu. Neměli bychom počkat? Ale vlak už pojede! Kdo ví, jak dlouho bychom museli čekat na další. V posledním okamžiku ještě dojdou rodiny Seidl a Müller, Nevercerel; to trochu pomůže.

⁵ Zittau (Žitava) – německé příhraniční město v Sasku vzdálené asi 40 km od Liberce (Reichenberg) směrem na Drážďany (Dresden).

⁶ Z těch spořitelních knížek jsme později v Rakousku nedostali ani halíř.

Najednou se přeci jen ocitáme uvnitř otevřeného nákladního vagónu. Vlak už jede... tu na ulici přichází rodiny Kind a Klinger, ale vlak jede... poslední zamávání. Desetiletí sousedství a přátelství prvních dětských dnů, a teď jedoucí vlak, zamávání, a lidé se ubírají svou cestou, rozprášení do všech koutů.

V Ottendorfu na louce už neleží tolik lidí, to trochu povzbuzuje. Ale hlad bolí. Je poledne. Kde vzít ale něco k snědku? Chleba vystačí při největší šetrnosti do zítřka: jeden malý krajíc ráno, jeden v poledne a jeden večer. S rodinou Müller jsme se rozloučili na jedné křižovatce, kde cesta pokračuje směrem na Bischofswerda. Chtějí dojít až tam ještě dnes a pak k sestře paní Müller do Míšně (Meißen). Rodina Seidl chce na krajnici rozdělat ohýnek, proto se k nim připojujeme a vaříme ten malý zbytek naší poslední krupice v troše vody ve starém hliníkovém kastrůlku z domova, k tomu čaj, který nám dala Willy Feix. Máme tak v žaludku alespoň něco teplého, i když je toho strašně málo. Tuláci na kraji silnice!!

Rodina Seidl chce počkat, až třeba pojedou nějaký přepravní prostředek, který by jim mohl odvézt zavazadla do Neustadtu. My ale máme dost velké pochybnosti. Raději se spoléháme sami na sebe a naše „přepravní prostředky“. Rozloučíme se – a jsme sami, sami a opuštění na silnici uprostřed venkova v Sasku.

Každý šel svou cestou a také my jsme pokračovali dál. Do Neustadtu by to mělo být šest kilometrů. Už dva dny jsme nespali, skoro nic nejedli, k tomu to rozrušení. To se šest kilometrů táhne jako by jich bylo dvacet. Kde dnes budeme spát?

Ve vesnicích, kterými táhneme, nemá nikdo místo na seníku nebo ve stodole – nikdo!! Na stro-mech u venkovských silnic v Sasku jsou nalepeny nesčetné lístky, na nichž sdělují lidé svým příbuzným nebo známým, kteří jdou možná stejnou silnicí, kam šli. Trvalo by to hodně dlouho, kdyby se měly přečíst všechny. – A tu, když už jsme ztratili veškerou naději na místo na přenocování a hledali jsme si místečko na louce, tu padne pohled na jeden lístek, který je přilepený na plotě: „Ze Šumburka a Libiny zde k doptání“. Schumburg (Šumburk), jak už je to dlouho, a přesto sem posílá pozdravení. Když se ptám v tom domě, dozvídám se, že tady 14 dní na seníku spal a na výhni vařil můj vedoucí učitel s 28 známými ze Schumburga (Šumburk) a Labau (Libina). Smíme tu teď na seníku taky přenocovat a jsme rádi, že máme střechu nad hlavou a že můžeme natáhnout své unavené údy.

27. červenec

Z Neustadtu má jet dál vlak o půl jedenácté. Už v 9 hodin jsme na nádraží. Já jsem objevila železná kamna, kde si můžeme něco uvařit. Poslední rýže z domova, pro každého dvě až tři lžičky. Určitě ještě změkne, než pojedou vlak. Máme tak alespoň společný oběd. Náš jediný kastrol je černý a vyboulený od vaření na otevřeném ohni. Žádnou druhou nádobu nemáme. Holou rukou donesu vodu, aby se rýže nepřipálila.

Najednou se zase objevila rodina Birner. Chtějí jet s námi do Drážďan. Můžeme nastoupit do nákladního vlaku, do nákladního vagónu. Uvnitř sedí také Rusové. Jeden nám dá kousek chleba, je to dobrý chlap. Jízda je téměř příjemná. Moje místo k sezení je u dveří nákladního vagónu, a tak nechám venku klátit svou nohu. Lžící vybíráme svůj příděl rýže a jsme rádi, že jsme jednou trochu spali.

Pokud člověk ještě nikdy neviděl bombardováním zničené město a cesta vede hned do Drážďan, zanechá pohled na tyhle trosky hrůzný, otřesný dojem. Mohou to lidské ruce zase postavit, co zrovna takové lidské ruce za jednu jedinou noc zničily? Vítr žene ulicemi oblaka prachu. Jaký byl ale asi ten pohled ráno po náletu? – Prázdnými okenními otvory těch mála ještě stojících zdí domů probleskuje nebe. Nesčetné komíny, nic než komíny, které se z trosk strašidelně tyčí

k nebi, dávají městu ještě strašidelnější vzezření. S paní Birner sedíme na lavičce na Vittinském nádraží. Hella jela ještě jednou zpátky, aby hledala svého strýce.

Vlak do Saské Kamenice (Chemnitz) má odjíždět z uhelného nádraží ve tři čtvrtě na dvanáct v noci. Jsou čtyři hodiny odpoledne. Sedíme a jsme rádi, že můžeme sedět. Žvýkám harcovský hrách, starý, tvrdý, usušený, náš poslední zbytek něčeho požitelného.

V půl šesté nám jeden železničář říká, že když chceme na vlak do Saské Kamenice, bylo by už na čase, že přijíždí už v půl sedmé. Rychle všechno sbalíme a jdeme na uhelné nádraží. Paní Birner se zdrží, aby počkala na Hellu a pana Galla.

Uhelné nádraží – hlava na hlavě!⁷ Všichni chtějí tímhle vlakem: vyhnanci, vojáci a zase vyhnanci! Kolem dokola, kam až oko dohlédne, jen samé trosky, už žádná budova nádraží. Sotva přejdeme koleje, vlak je už tady. Kdybych rychle nepřelezla nárazník a nenastoupila zezadu, kdybych horečnatě, jako v letu, neuložila zavazadla, nikdy bychom tím vlakem nejeli. Ale teď stojíme. Stojíme! Na sezení není ani pomyslení, a to ještě 12 hodin, když už teď padáme únavou, máme hlad a žízeň. Voda by byla, ale to nebezpečí tyfu!!! Stojí ta kapka za to?

V kupé možná umírající dítě, matka už nemá mléko. Zda přežije ještě příští den? Atmosféra je k zoufání – jsem nepředstavitelně unavená. Musíme nutně trochu nalapat vzduch. Střídáme se, abychom drželi místa. Vojáci vaří na kolejích bramboračku, trochu nám jí dají. Jsme proto velmi šťastní. Na jejich ohni si smíme uvařit trochu čaje. – Deset hodin, jedenáct hodin. Čas se táhne, stále víc lidí se zoufale pokouší, aby taky odjeli. Chtějí se vtěsnat do toho strašně přeplněného vagónu. Nelze odstoupit od svého místa, hned by bylo pryč. Vzduch je ubíjející. Masy lidí se usazují na střeších vlaku, ale vydržet tam nahoře ještě jedenáct hodin!!

Vlak se velmi pomalu rozjíždí. Jaký div, že lokomotiva vůbec zvládla uvést do pohybu tolik přetížených vagónů; alespoň to už nebyly uhelné vagóny. Za nějakou dobu jsme viděli míhat se cedule nádraží „Freiberg“. Maminka a Hansi si hned vzpomněli, jak tu v roce 1941 navštívili tatínka, který tady po nástupu k wehrmachtu musel absolvovat výcvikový kurz. Hansi mýnil, že znovu zřetelně cítí vůni té saské slabé kávy a vzpomínal, kdy jako desetiletý zkoušel napodobovat pro něj zábavný saský dialekt. Ale lokomotiva funěla dál, až vjel vlak do tunelu. My jsme mohli přivítat okno, ale jak asi přestojí dým a jiskry nechránění pasažéři na střeše?

Jak tahle noc uběhla. Při dalších šesti hodinách jízdy, když jsme přijeli do Saské Kamenice, je vše jako zlý sen! Dvanáct hodin jsme stáli, většinou bez možnosti se opřít nebo se přidržet! Ale všechno přejde. Stojíme na nádraží v Saské Kamenici (Chemnitz) a ještě jednou máváme rodině Birner, která nám ze střechy naposledy kyne. Jedou dál do Cvikova (Zwickau). Mladá žena z našeho kupé s malým chlapečkem na prsou taky vystupuje, se slzami v očích – dítě zemřelo. V příjezdové hale padneme na naše batohy a kufry a odpočíváme po štrapácích téhle noci. – Teď mne napadá, zda bych odtud nemohla jet k rodině Lehmann do Mittweidy. Třeba by měli něco pro naše hladové žaludky. Nejdříve se zdá být nemožné dostat se tam. V Saské Kamenici (Chemnitz) se vydávají jízdenky jen na povolení. Kde ale povolení vzít? Nejdřív skličenosť, pak ale vše jako ve snách. S neuvěřitelnou drzostí jsem přešla si dvacet metrů dlouhou řadu lidí, kteří všichni čekali na povolení jízdy, a s první várkou jsem opravdu prošla. Za deset minut jsem měla své povolení a o pět minut později svou jízdenku do Mittweidy. Maminka a Hansi čekali na zavazadlech, než jsem se vrátila.

Ve vlaku poprvé bez zavazadel a vsedě. První co udělám, než se vlak rozjede, je, že své místo v rohu využiji ke spání.

⁷ Kromě vyhnanců ze Sudet přišli do Drážďan Němci, vyhnaní z druhé strany linie Odra-Nisa.

Saská Kamenice-Dětská léčebna a pak Mittweida. Jako bych snila, když scházím ulicí od nádraží do města. Nejdřív nikdo neví, kde je Městský park, ale obyvatelé Mittweidy jsou přívětiví lidé. Když jedna žena uslyšela, jak se nám vedlo, chtěla mi dát hned celý kýbl starých brambor. Ano, jen kdyby pro nás nebyl tak těžký. Ta žena pro mě chtěla odříznout kousek ze svého chleba, ale neměla s sebou nůž. Ta dobrá vůle ale sama blažila, po těch dnech v okolí Drážďan, kde bylo už příliš, když člověk požádal o sklenici vody. Třetí žena konečně ví, kde Městský park je. Procházím zelení. Bylo by dobré si tam odpočinout. Opět pozoruji, jak jsem strašně unavená. Na konci cesty narazím na muže a ženu, kteří bydlí v Městském parku 7. Kam že chci? K rodině Lehmann? Ano, paní Lehmann už má být tady, jestli nesbírá maliny. Můžu se zkusit podívat. U rodiny Lehmann zatím není nikdo doma. Ten starý pán mi přináší kávu, zákusek se sirupem a pytlík brambor.

Pak přichází slečna Ingeborg⁸ a paní Lehmann. Musím zůstat na oběd. Paní Lehmann mě nabalí. Všechno se do tašky vůbec nevejde, a proto donese ještě krabici. Já sama jim teď za to nemám co dát, než jen svou hlubokou vděčnost. Když by na nádraží nebyli maminka a Hansi a kdyby naším cílem nebylo Inomostí (Innsbruck), prospělo by trochu si tu odpočinout. Slečna Ingeborg mě odvádí k vlaku. – U přepážky přede mnou stojí žena, která chce nejdříve do Cvikova (Zwickau) a pak dál do Norimberku (Nürnberg). „Třeba se uvidíme zítra na nádraží v Saské Kamenici,“ říká mi.

Když se vlak rozjede a Inge na nástupišti zmizí, vše se opět vynoří v plné síle: Co dělali maminka a Hansi celou tu dobu na nádraží? – Kde dnes budeme spát? – Snad v baráku před nádražím? Dnes ráno jsem tam viděla tu nejodpornější bídu.

Nečekaně mi přijde na pomoc žena, která sedí naproti mě. Ptám se jí, vlastně beznadějně, zda náhodnou nezná učitelku Annelies Zabel. A je to jako zázrak: Ta žena bydlí jen o několik domů dál, v ulici Hauboldstrasse 12. A zda prý to souhlasí? Ano, teď zase přesně vím, že to byla tahle adresa, kterou jsem zapoměla. Po návratu do Saské Kamenice (Chemnitz) sedí maminka a Hansi pořád ještě na zavazadlech, jak jsem je opustila. V poledne si za 5 říšských feniků uvařili poslední trochu krupice a obstarali propustku do Cvikova (Zwickau). Jinak ale celý den čekali. Maminka nechce věřit tomu, že můžeme zůstat u Annelies Zabel. Já jsem ale optimistická díky té zvláštní náhodě, která mě přivedla zase k její adrese. Kromě toho není půlroční kamarádství během říšské pracovní služby něčím, co by po odchodu z tábora zmizelo.

Suneme se tedy do ulice Hauboldstrasse. Annelies tu nejdřív není, ale za malou chvíli přijde. Není jiná než před třemi lety – malá, černá, čiperná. Není málo překvapená, když mě vidí. Ona a její matka nás velmi mile přijaly. Přes ubytování ruských důstojníků se vyřeší i otázka spaní.

K večeři máme brambory a čaj a pak se můžeme jednou pořádně vyspat. Já spím v posteli Annelies. S vděčností se loučíme příští ráno.

29. červenec

Pro pokračování v cestě příštího rána jsme tak odpočinutí. Na nádraží potkávám opravdu ještě jednou tu ženu z Mittweidy. Nepoznala bych ji, ale ona mě oslovuje. Má dvě hezká blondatá děvčata s dlouhými copy – Evu a Carlu. Chtějí do Ansbachu, taky pryč od Rusů! Máme tak stejný cíl a oni se k nám připojují. Paní Rohde z Drážďan je velmi živá a energická a už teď má své plány, jak se dostat přes demarkační linii. Heslem je: „U Gutenfürstu přes bažiny.“ No uvidíme! Až o mnoho později jsme věděli, jaké to bylo štěstí, že nás osud svedl s touto ženou dohromady.

⁸ Sestra poručíka Gerharda Lehmann, přítele Christl, která Gerharda poznala v Liberci (Reichenberg). V tento den se nevědělo, zda Gerhard ještě žije.

Ve vlaku do Cvikova (Zwickau) najdeme pohodlně místo, ve Cvikově přestoupíme a pokračujeme do Plauen. Ovocná polévka paní Lehmann je dobrým obědem, pak sirupové řezy. Mittweida je pro nás pořád ještě požehnáním. – Jízda by byla pohodlná až na konečnou, nebýt rozbombardovaného mostu Göltzschtalbrücke. Dříve přemostoval hluboké údolí, které musíme projít od St. Jocketa. Lidstvo vystupuje z vlaku v zástupech a proudí úzkou cestou směrem dolů. Nějaký muž nám poradil, abychom se jen nedali svést na pěšinu – s našimi vozíky se můžeme dostat dál jen po silnici. Nejdříve jde vše dobře. Cesta vede po rovině, pak prudce klesá, vozíky táhnou dolů a zrychlují. Kufr na sportáku se kymácí sem a tam. Dole vidíme, že ani ta velká masa na pěšině není ještě dál než my. Ale teď vede kamenitá cesta do prudkého kopce. Téměř nelze postupovat. Hansi se lopotí se svým žebříňákem, a ani mému sportáku se do kopce nechce a nechce. Tady je opět vidět, že jsme už dlouho nejedli nic pořádného. Konečně se zdá, že jsme nahoře. Vidíme, že už tam stojí vlak. – Lidé se hrnou pěšinou nahoru, už nastoupili. – Ale my musíme urazit ještě velký oblouk, přes louku, hrbolatou polní cestu, na které stále hrozí, že se vozíky převrátí, přes brázdy řepného pole a pak ještě jednou s napnutím posledních sil nahoru přes svah – konečně! Jsme tu a vlak ještě neodjel. Ale je plný, úplně plný!!

Kde se jen s našimi vozíky dostaneme dovnitř? Zoufalé pobíhání vpřed a vzad podél vlaku, všude odmítání. Konečně mi pomůže uložit naše věci nějaký voják. Hansi najde místo pro svůj žebříňák na plošině. Sotva jsme si zařídili nouzové místo ke stání, vlak se už rozjíždí. Byl už nejvyšší čas!! – Jsme zcela vyčerpaní, ale přesto rádi, že jsme se dostali dál. Paní Rohde se svými dvěma dcerami to také ještě zvládla.

Teď se budeme strachovat, jak daleko nás vlak odveze? Jak daleko to bude ještě k demarkační čáře? Jak se dostaneme přes ni? Projíždíme kolem Plauen, také velmi zničeného města, a v Schönbergu jízda končí. Vlak vyvrhne stovky lidí, všechno se hrne k demarkační linii. – Kde ta hranice vlastně leží? Jak daleko to tam ještě je?

Zase jednou stojíme úplně bezradní na krajnici silnice. Maminka není schopna učinit rozhodnutí a moje není příliš přínosné, ale pro tuhle chvíli přeci jen důležité: Je půl třetí a je zapotřebí sníst krajíc chleba se sirupem od paní Lehmann. – Právě ve správný okamžik přijde paní Rohde se svými děvčaty. Její plán je jistý, dokonce černý na bílém: do Stelzen pět kilometrů, pak do Rothenacker dva kilometry, polní cestou dál kolem vesnice po levé ruce, bažina... a přes ní! Tak nějak podobně zněl ten slibný popis cesty. Paní Rohde je optimistická.

Lidé se postupně rozcházejí. Váhaví chtějí zprvu zůstat přenocovat v Schönbergu, odvážní spěchají vpřed, díkybohu do různých směrů. Nejtřesnější jsou ti ubozí vojáci s holemi, berlemi, nemocní, rozstřílení a vyhladovění... Nikdo se o ně už nestará, nikdo jim nepomůže, aby se dostali rychleji směrem k domovu, vstříc vlasti. Pak tam navíc stojí ještě Rus, Američan, uzavírá hranici. Nenechají je projít, nepustí je domů, po čemž celé roky toužili – ti, kteří si domov zasloužili tisíckrát!

Je odpoledne, putujeme směrem na Stelzen. Slunce pozdního odpoledne se sklání nad pole, les i louku. Na krajnici rozdmýchávají vojáci ohýnky, ve kterých pečou svoje brambory nasbírané na mezi. Tu a tam přicházejí od hranice lidé. Na náš dotaz, zda jdou z Bavorska, jen kroutí hlavou. Chtějí tam, zkusili to, ale neprošli. Mnoho lidí pobývá už týdny v lesích, Rus nikoho nepustí! – To příliš odvahy nedodá, ale to večerní slunce, které pluje na krajinou, vše pozlacuje a svoboda venkovských cest oblažuje. Je dobré, že jsme trochu unikli tomu obrovskému davu, těm, kteří sledují stejný cíl – Bavorsko!

Neočekávali jsme, že se na nás ve Stelzenu připravili. Starosta se stará o ubytování na noc i o stravu. Stelzen je příjemná zemědělská vesnice, která už patří k Durynsku.

Mladý sedlák nás vezme s sebou (zřejmě jsme velmi žebřali): seno na půdě, voda na mytí a konečně ve vedlejším domě velká mísa brambor a mléčná polévka, která nám chutná tak dobře, jako by to byla ta nejlepší pečínka. Konečně jsme se zase jednou sytí, opravdu sytí. Ostatně

z jednoho hříbu pravého, kterého našel Hansi v lese, jsme si udělali výbornou houbovou polévku. – Když jsme z našeho ubytování na slámě dívali vikýřem ven, uviděli jsme, jak dole stojí paní Milo Mayer z ulice Bayerstrasse. Spěcháme k ní, je tu už déle. Z Liberce (Reichenberg) se přestěhovala brzy do svého domova v Chomutově (Komotau), odkud pak byla vyhnána. O nás a o Liberci (Reichenberg) se toho chtěla hodně dozvědět.

30. červenec

Časně ráno se vydáváme na pochod, vlastně dost váhavě. Naštěstí svítí pořád slunce. Demarkační čára se blíží a s ní i nejistota: Jak se dostaneme na druhou stranu? Silnice je hodně špatná a nejdřív se dostaneme jen do obce Rothenacker, kde držíme polední klid. Po naší dobré zkušenosti ve Stelzenu zkusíme své štěstí u starosty a k našemu velkému překvapení dostáváme poprvé potravinové lístky na dva dny: 5 dkg uzeniny a ½ kg chleba na osobu. To je víc, než jsme čekali. Pro chleba musíme do sousední vesnice, a tak si nejdříve odpočineme v hostinci. Hostinská nejdříve vypadá tak, že u ní kromě čaje není nic jiného k dostání. Ale najednou přinese bez vyzvání velkou konvici kávy a pak přinese nám a paní Rhode velký talíř bramborových placek – oběd, jaký jsme už dlouho neviděli.

Od Rothenackeru je popis cesty paní Rhode poněkud nejasný: „...polní cestou dál kolem vesnice po levé ruce?“ – Nu, je tu hodně polních cest a několik vesnic!! Zvolili jsme polní cestu směrem na Gefell. Na výšině potkáme ženu, která má u sebe mapu. Když se putuje cizí krajinou a nelze nahlédnout do mapy, zmizí časem cit, kde člověk vlastně je. Mapu si vypůjčíme a máme z toho velkou radost. Další cesta vede ke hranici přes Gefell, a tou jsme se taky dali. Už vidíme osadu v údolí. Byla to větší obec a mělo tam být hodně Rusů. Dostali jsme se tam večer, k smrti unavení, a hned nás přivítali úděsnými fámami. Všechny běžence, kteří chtějí přes hranici, měl Rus zavřít do tábora; v žádném případě není možno projít.

To jsme v pěkné pasti! Začínají tedy zkoušky a neúspěchy? Zpět a pokusit se o přestup na jiném místě?

Budeme mít tu odvalu, houževnatost a vytrvalost, abych toto vydrželi možná po týdny, jak to museli vydržet jiní lidé? – Zas je tu jednou ta chvíle, když život nechce plynout dál. Kromě toho nám je přiděleno místo k přenocování v jednom hostinském sále, přeplněném lidmi na slámě, kde křičí děti a kde vzduch páchne po plenách.

Dobře, že je s námi paní Rhode. Svým temperamentem nás vždy povzbudí. Lidé vypráví hrůzné příběhy o Rusech. Projít hranici se zdá být čím dál víc nemožné. Sklícení a nekonečně unavení tlačáním vozíků přes rozbité a hrbolaté lesní, polní a luční cesty si připravujeme lůžko na jevišti sálu – na slámě! Taky na pach plen si lze přivyknout, i když je tak koncentrovaný, neboť jsme rádi, že máme střechu nad hlavou, a člověk spí, když je tak unavený

31. červenec

Ráno stojíme se svými bezcennými věcmi na ulici. Maminka usedá na schody jednoho domu. Dál už nechce, je na pokraji zoufalství. Po dlouhých laskavých domluvách ji postavíme zase na nohy. Tu přichází nějaký muž z Berlína, který nám říká, že chce také do Bavorska. Byl u starosty, aby se zeptal, zda Rusové vydali zákaz přecházet hranici. Dozvěděl se, že žádný zákaz není, ale Rusové prostě nikoho projít nenechají. Řekl nám, že to chce přece jen zkusit a když chceme, máme jít s ním. Mínil, že když půjdeme jednoduše po silnici a ne přes terén, tak nás Rus nanejvýš

může vrátit, ale v tomto případě určitě nebude střílet. To dodá opět odvalu, a tak jsme se konečně rozhodli, že se navzdory všem strašidelným pohádkám odvážíme a sami se přesvědčíme o situaci na hranici.

A tak si to zčerstva pochodujeme po silnici směrem k hranici: ten Berličan, paní Rhode, obě její dcery a my tři. Netrvá to ale dlouho, tu se k nám přidružují ještě jiní mužičkové a ženušky a ptají se, zda můžou jít s námi. Najednou dosáhne náš počet čísla „13“. No jestli tohle vyjde!!

Ještě dva kilometry, pak vidíme první ruskou závoru. Co tam zažijeme? – Zdá se ale, že je to jen předsunutá hlídka. Rus nás nechá projít. – S tlukoucím srdcem tak pokračujeme dál. Za loukou vede cesta lesem. – Najednou zasvítí přes cestu červená závoru, vedle malá dřevěná chata. Tam se tedy rozhodne náš osud. Váhavě postupujeme dál, pak už předtím stojíme. Stráž hned volá „Stóój!“ a křičí „papiír“!! – Nikdo z nás samozřejmě žádné papíry pro hraniční kontrolu nemá, jen paní Rhode najednou vytasí z tašky malý lístek a podává jej tomu Rusovi: „Tady je ten papír!“ Až později na území „nikoho“ se dozvídáme, že se ten lístek paní Rhodes bylo povolení k pobytu od ruského velitelství v Drážďanech, že jako vybombardovaná může se svými dětmi bydlet ve městě Mittweide.

S překročením hranic to má zřejmě málo společného, ale lístek je napsán ruským jazykem a písmem a opatřen razítkem. S neuvěřitelnou duchapřítomností a drzostí ukazuje paní Rhode teď tenhle „cár papíru“ a Rus s ním zmizí v chatě. My ostatní jsme zkoprnělí a znepokojení, protože nemůžeme předložit žádný papír. Nekonečné minuty úzkosti, naše srdce tlučou rozrušením. Paní Rhode nám o obsahu toho lístečku nic neřekla. Pak Rus konečně opět přichází. Co s námi zamýšlí? Musíme k veliteli do Gefellu nebo do Plauen, říká, ale už se směje. Pak se lámanou němčinou ptá: „Kolik?“ a ukazuje na lístek a nás 13 lidí. A poznovu s duchapřítomností a vše zahrnujícím posunkem ruky odpovídá paní Rhode: „VŠICHNI!!“ A světe div se, to už voják mává, zvedá trochu závoru a nechá nás všechny projít.

Vše se událo jako ve snu. Dřív než jsme přišli k sobě, nechal nás ten Rus projít. Vím už jenom, jak jsem tlačila svůj vozík přes závoru a musela jsem se přitom sehnout, protože tyč nebyla moc nahoře. Velmi šťastní a s novou odvahou jsme šli dál, „zemí nikoho“. Ještě nemůžeme vůbec pochopit, že se nám to podařilo, díky naší paní Rhode! Ale všechny překážky jsme ještě nezdolali!

Cesta vede k nějakému mostu⁹ v lese. Na druhé straně mostu další závoru a za ní Američané. Ale každého z nás to táhlo právě na tu druhou stranu a už jsme před nimi stáli, před tou závorou. Hezcí velcí lidé, a jednomu hned přijde na mysl, proč musí být takoví lidé s námi ve válce? Někteří mohli mít své předky ve Frankách, Švábsku nebo Hesensku a už neví, kolik německé, alespoň germánské krve proudí v jeho žilách.

A zase jsme zažívali úzkostlivé minuty plné napětí až do krajnosti. Maminka jim anglicky přednáší naše přání, ale oni odpovídají, že musíme počkat, až přijede důstojník. To může být zítra nebo pozítří! Říkáme jim, že budeme čekat na mostě; zpátky k Rusům v žádném případě nepůjdeme! Ze svých kapes vytahují palačinky, které jedí, aniž by nám ale některé nabídli. Obdivují hezké dlouhé copy dcerek Rhode, ale nepřipravují se, že by nás pustili. Minuty plné nejistoty trvají. Ano či ne?

⁹ Tento most jsme chtěli najít přesně po 50 letech s Markusem – pro něj poprvé na cestě do Liberce (Reichenberg) – když jsme se vydali z Hofu. Najednou směřovala cesta na Gefell lesem mírně z kopce a já jsem cítil, že to muselo být tady – ten most! Skutečně, most tady byl, ale zdál se být trochu jiný, o mnoho kratší. Je to opravdu on? Ale ano, jen jej trochu zvýšili, položili jej na ten starý, a původní zdi a zábradlí bylo vidět víc dole. Cesta tudy vedla teď méně hluboko do údolí. A pak jsme našli další důkaz, něco, co tehdy les ještě „nezdobilo“: Nalevo a napravo od mostu lesní průseky, kterými se vinula cesta z fabrikovaných betonových panelů. Byly to zbytky „železné opony“ udržované jako národní památka! Přes most se tu dnes řítí auta, nákladáky a autobusy a na tu dobu už si nikdo nevzpomene!

Za přibližně dvě hodiny přihučelo velkou rychlostí malé otevřené auto. Později jsme se naučili, že se něčemu takovému říká „Jeep“. Prudce zabrzdilo a zastavilo se jen metr před závorou. Z vozu vyskočili bleskově čtyři vojáci. Jeden z nich, na kterého se zřejmě již čekalo, se třemi páskami na rukáve, měl očividně větší slovo než ti ostatní. Maminka mu opět přednáší naše přání. Veškerá naděje se v sekundách upíná na něj. Nezapomenu na jeho dlouhý, úzký obličej s příkrrou vráskou na čele, který ale nic neprozrazuje. Pak najednou mávne rukou. Závoru se opravdu zvedne, tentokrát dokonce úplně. Ještě to zcela nechápeme – prošli jsme, prošli. Radujeme se a pláčeme, že jsme to zvládli a že jsme v Bavorsku.

Na okraji stoupající lesní cesty uděláme nejdřív přestávku a od paní Rhode dostáváme pořádný krajíc chleba s máslem, který nám přislíbila, až budeme v Bavorsku. Ten chutnal!! Jak dlouho už jsme chleba s máslem nejedli? Paní Rhode jej vzala v Mittweidě do batohu.

Ještě dvacet kilometrů do Hofu. Tu vzdálenost jsme ale urazili neuvěřitelně snadno, povzbuzení ještě naší radostí! Za stromy, obilnými poli a příkopy podél silnic se objevují vojáci. Ti všichni čekají, aby mohli nastoupit zpáteční cestu opačným směrem. Stejně jako všichni obyvatelé příští vesnice Töpen tomu nemohou uvěřit, že nás opravdu nechali projít. Něco takového tu údajně ještě nebylo. Museli jsme mít velké štěstí.

Po příchodu do Hofu musíme do utečeneckého a vyhnanckého tábora. Stará vybombardovaná továrna, v ní v obrovském prostoru dřevěné palandy se slámou, davy lidí vedle sebe i nad sebou, opět zápach plen a fekálií. Ale radost z našeho šťastného překročení hranic nechává být snesitelnou dokonce i tu hrůzu tohoto úděsného tábora. Bůh pomohl až sem, pomůže i dál. Hledáme si ještě volné palandy, na které je třeba vylézt nahoru, a vsugerováváme si, že tam máme trochu lepší vzduch.

1. srpen

Mezi tolika lidmi jsme toho příliš nenaspali. Děti křičely, psi štěkali, lidé sténali. Kdo ještě neviděl na troskách našich měst, jak na tom naše země je, ten ať nahlédne do nějakého utečeneckého tábora, nuzného tábora jako v Hofu. Špína, hlad, zpusťování, nekonečná bída, dech obřích prostor téhle napůl rozpadlé továrny, lidé, děti, kteří tam přebývají povětšinou už týdny. Musí tu bydlet, protože většina neví kam jít, nebo protože už nemají vlastní sílu, aby začali svůj nový život. Byli zapuzeni z vlasti a nikdo je nepřijímá. Buď jsou odsouzeni k tomu, aby zůstali na ulici, každý den na jiném místě, anebo zůstanou v táboře plném samé nouze a křiku dětí, kdy ale mají střechu nad hlavou a jídlo, i když je ho tak hořce málo a i když na něj musí stát hodiny, den za dnem v nekonečné frontě.

Protože musíme při příchodu do továrny Američanům udat, kam se chceme dostat, musíme čekat na propustku vojenské vlády. – Příštího dne pozdě odpoledne přišel jeden Američan s velkým štosem malých tenkých lístků. Vyvolával jména a rozdával propustky. Shromáždil se kolem něj celý zástup lidí, také my jsme s napětím čekali. Čím víc se štos zmenšoval, tím víc nervóznější jsme byli, protože by nebylo příliš potěšující zůstat v táboře delší dobu. Předposlední lístek byl konečně na naše jméno: „Permit, to go home to Innsbruck.“ – Byli jsme přešťastní! S ulehčením jsme tak opustili Hof. Dívali jsme se na druhou stranu k české hranici. K tetě Emmy do Chebu (Eger) by to nebylo daleko. Jak se asi má? Zda je ještě tam? Maminka jí napsala pár řádek. Jestli budou někdy doručeny?

Šest kilometrů tlačíme naše vozíky až k příštímu táboru v Oberkotzau. Je to lazaret, lépe řečeno bývalá škola, v jejíž tělocvičně nacházíme přístřeší. K smrti unavení uléháme na slámu. Velká miska polévky, byť slabé, znatelně oživí. Netáboří tu nic než vojáci. Většina jich chce táhnout se strachem vstříc hranici, která jim stojí v cestě domů. Ale na našem slamníku si nesmíme ustlat

nadlouho, protože přichází lidé, kteří tvrdí, že tu mají starší práva. Vlastně nás vyhodí. Abychom nemuseli spát na chodbě nemocničního traktu, kde na lůžkách sténají nemocní, hledáme si místo venku. Pod obloukem jedné brány leží nakupené seno, tady pod vojáky budeme mít svou strmovou postel. V seně musí být spousta zvířátek, která se projeví v noci. Chvíli po šesté hodině nás „z peří“ vyžene jedna „milosrdná sestra“, protože musí naplnit senem pytel. Ale ono to stejně není příliš pohodlné, aby člověk ležel v té pichlavé pokrývce ještě déle. Alespoň jsme tak brzy na nohou a adié Oberkottzau s „milosrdnou sestrou“! – Tlačíme naše krámy zase šest kilometrů dál.

Paní Rhode poprvé zastaví nákladní auto, zda by nás vzalo s sebou. Smíme nastoupit a dostaneme se tak o kousek dál, nejdřív do Wunsiedel, pak do Tröstau. Tahle obec příliš utěšená není. Maminka si dokonce myslí, že jsme sešli z cesty. Jdeme dál pěšky a urazíme dobrý kus cesty. Pak opět čekáme na krajnici, jestli se nad námi zase slituje nějaké auto. Čekáme a čekáme, příliš nedoufáme. Je to jako zázrak, když přijede nákladní auto a řidič řekne slovo, které překoná všechna očekávání: „Norimberk“ (Nürnberg)!! Je to dál, než v co jsme kdy odvážili doufat. Vše je rychle naloženo, několik lidí tu už sedí a už se jede dál. Je zvláštní, jak se okamžitě zvedne nálada, když se pokračuje kupředu, a jak může klesnout, když člověk stojí na venkovské silnici, v cizině! – Ano, tak je to teď pořád: nahoru – dolů, jako v našem nitru, tak teď na silnici, dálnici. Pořádně nás to vytřese, ale pořád je to lepší než „pěškobusem“!

O půl páté odpoledne stojíme uprostřed trosek kdysi tak nádherného Norimberku (Nürnberg) a loučíme se s našimi věrnými a zdatnými souputníky na cestách – paní Rhode a oběma jejími dcerami. Možná se dostane už dnes ke svému muži do Ansbachu; odtud to už není daleko.

Norimberk (Nürnberg), město, které jsme viděli v roce 1938 při návratu z letních prázdnin ve Walchsee v Tyrolsku vyzdobené prapory u příležitosti říšského stranického sněmu¹⁰, mj. s uvítáním Horthyho¹¹, v celé své středověké nádheře, vypadá hrozně. Norimberk - v myšlenkách povstávají Mistři pěvci, Hans Sachs, Albrecht Dürer, ale trosky po teroru bombardování žádné vzpomínky na tuhle dobu nepřipouští. Stojí už jen ty pevné věže městských hradeb, které přečkaly i toto. Suť, všude nic než suť a zkáza, uprostřed těch trosek naši vojáci, němečtí zajatci ve své vlastní otčině, tahají cihly a odklízí suť. Takhle by mohli pracovat asi roky, aby z cesty odklidili alespoň část těch trosek. Zcela blízko od místa, kde nás řidič vyložil, jsou zbytky norimberského hlavního nádraží. Chceme se pokusit jet odtud dál vlakem do Mnichova (München). Maminka to zkouší u americké stráže, ale pro běžence a vyhnance se cestovní povolení nevydává; jsme odmítnuti.

Tlačíme naše vozíky tedy dál, ulicemi špinavými od prachu a sutě. Slunce peče na tu zkázu. Museli jsme vypadat velmi uboze a hladově, když jsme nerozhodně odbočili u rohu jedné z ulic, neboť nás oslovila jedna žena, odkud že jdeme. Když slyší, co vše máme za sebou, vytáhne chleba z tašky a tiskne nám jej do ruky. Můžeme ho prý klidně přijmout, její muž má průkaz těžce pracujícího. Na světě jsou přece ještě dobří lidé! To nám má ukázat ještě i večer.

Hladoví, jak jsme, si hned utrhneme kousek chleba a vidíme, jak v jedné hospodě sedí lidi u piva. Žízeň je velická při tom horku, a tak si koupíme ke chlebu sklenici piva, kterou společně pijeme. To chutnalo!

Pokračujeme dál, ven z rozmetaného města, přes most Schweinauerbrücke. Pak jdeme zase přes louky a pole a díváme se, jestli neuvidíme statek, kde bychom třeba mohli přespat na slámě. – Ale široko daleko žádná stodola vidět není. Už se stmívá a bylo by zřejmě na čase najít místo na přenocování.

¹⁰ Říšský sjezd NSDAP v Norimberku (Nürnberg) 5.–12. 9. 1938 s vojenskou přehlídkou. Hitler požaduje rozbití Československa.

¹¹ Miklós Horthy de Nagybánya (1868–1957) byl maďarský admirál a státník, v letech 1920–1944 regent Maďarska.

Tu po cestě přicházejí dvě ženy. Jedna má v ruce kytici lučních květin a maminka se jich ptá na nějakou stodolu se senem. Po delším hovoru řekne ta žena s kyticí: „Pojďte se mnou. Můžete spát u mě. Můj syn je někde v Rusku. Třeba dnes najde taky někoho, který mu prokáže něco dobrého.“ Vede nás k malému domku se zahradou. Kolem dokola je také všechno zničené od náletů. Pro maminku a pro mě je k dispozici skutečná postel a Hansi má chaiselonge (gauč). Jsme šťastní!

Jak dlouho už jsme nespali v posteli! Na večeri nám ta dobrá duše uvaří taky ještě nakrájené fazole ze zahrady a kávu, i když toho sama příliš taky nemá. Je květinářkou. Tohle všechno dělá z křesťanské povinnosti, ta dobrá a zbožná duše! – Kdyby bylo na světě víc takových lidí, dnes bychom tady takhle nestáli. Z toho, jak důvěřuje Bohu, by se toho člověk mohl hodně naučit. Určitě se za nás bude modlit, abychom se dostali dobře do Inomostí (Innsbrucku). V jejich postelích se nám leží dobře. Cítíme se bezpečně, když nás při usínání vyděsí strašná detonace. Okna řinčí a ze stěn padá omítka. Myslíme si, že na dům spadla bomba, ale ta žena nám říká, že to byla určitě zase nějaká nevybuchlá střela, což se má stávat častěji. S našimi už beztak velmi labilními nervy jsme ten úlek cítili v kostech ještě dlouho.

3. srpen

Než jsme se vděčně rozloučili, přinesla nám paní Maussner na snídani kávu a chleba s marmeládou.

Pak se s našimi vozíky vydáváme zase jednou dál a dál, směrem na Wolkersdorf, kde stojí kontrolní hlídka, která zastavuje nákladní auta. Ale s hlídkou máme málo štěstí. Ve Wolkersdorfu žádná kontrolní hlídka široko daleko vidět není. Zda se tady cestou zastaví auto? Naděje stále víc mizí a Mnichov (München) se zdá být vzdálenějším a vzdálenějším. Paní Rhode nám chybí. Vždy nám dodávala odvahu!

Pokračujeme dál vzhůru po silnici a tam u odbočky se nad námi přeci jen slituje jedno auto. „Do Gunzenhausenu“ a rychle, rychle zase vše naložit a za neuvěřitelného rachotu startujeme. Je to nějaká vedlejší cesta a batohy, kufry a lidé padají a míchají se. Ale pokračuje se! Gunzenhausen je půvabné malé městečko, domy se svým hrázděným zdívkem a červené střešní tašky upomínají na jednu obrázkovou knížku z domova. Uvědomujeme si, že bychom měli zase jednou uplatnit právo požádat o potravinové lístky. Úspěch překoná všechna očekávání – lístky na sedm dní! Můžeme si koupit chleba a uzeninu, ano, zase jednou jíst důstojně jako lidé v hostinci! Bavorsko může být šťastné, že je jeho stav zásobování potravinami tak dobrý. Vidíme také, jak jedna žena právě nese dva velké plechy s koláčem na pečení k pekařovi. Ano, něco takového tu ještě funguje!! Ale dostaneme se dál? Gunzenhausen leží daleko stranou provozu a když se kolem druhé hodiny postavíme na roh ulice směrem na Mnichov (München), naděje na pokračování v cestě se rychle vytrácí.

A přesto se vždy objeví nějaká záchrana. Přijíždí velký zelený náklad'ák s přívěsem, který – jaká to radost – jede ještě dnes až do Mnichova (München), a my můžeme jet s ním. Brzy vyjíždíme. Krajina kolem nás ubíhá: sklizená pole s mandeli, vesnice s červenými střechami – Německo!! Možná by bylo dobré zůstat tu nebo tady? Ale dál, dál, chceme ještě dnes do Mnichova (München)! – Starost, jestli v Inomostí (Innsbruck) ještě najdeme tatínka, zda nečeká na transport do vlasti, jak psal v červnu, zda je už na cestě? – Co pak? – Ta starost nás žene dál.

Weissenburg – Ellingen – překrásný zámek a celá ta malá obec strašně zničená nálety! – V Eichstättu hodinová zastávka! – Můžeme dát trochu odpočinout zničeným a vytřepaným údům, pak pokračujeme dál do Ingolstadtu a odtud po říšské dálnici do Mnichova (München)!

Řidič nám poradil přenocovat v Německém muzeu, a proto nás vysadil u mostu Ludwigsbrücke. Německé muzeum – po přenocování ani stopy. Místo toho pestrá mezinárodní společnost ze všech koutů světa, která si tu dává dostaveníčko. Kavárna, jazzová hudba, jen žádná možnost přenocovat.

Mnichované mám řekli, že utečenecký tábor má být v zahradnictví. Vydáváme se tak na cestu podvečerním městem, které je jako po vymření. Procházíme troskami, kde dříve panoval čilý život. Zahradnictví je přeplněné, pro nás už žádné místo. Posílají nás do „květinového bunkru“. Na nádvoří zahradnictví nás nejprve ještě obklopí běženci. Všichni se toho chtějí hodně dozvědět o nás a o vlasti.

A teď ten květinový bunkr. Jak pěkné jméno. Je to vysoká věž bez oken. V každém patře jeden sál se slaměnými palandami, naplněný velmi zoufalou společností. Stoupáme až do pátého patra, ale situace není o moc lepší. Vzduch je tu pořád horší, až k zalknutí, a různí lidé... – pro mladou holku žádné místo na přenocování! – Nuzný příbytek! – Sestupujeme opět dolů a u východu si sesouváme dohromady dvě lavice, abychom tam mohli „spát“, lépe řečeno, abychom si odpočinuli. Hansi a já jsme přeci jen spali. Zdolala nás únava navzdory nočnímu hluku v tomhle bunkru, skřípání a bouchání dveří, šumění vody a krátkému rychlému dechu toho muže vedle, který měl jistě vysokou horečku. Maminka hlídala nás a naše bezcenné věci, aniž by spala, protože v tomhle ubytování nelze říct, co všechno se v noci může udát. – Tím květinovým bunkrem pro nás Mnichov („München“) získal svůj zvláštní ráz. V pět hodin byl zákaz vycházení ukončen. Od osmi hodin večer do pěti do rána nesměl nikdo na ulici, zákaz americké vojenské vlády. Tomu nádhernému ubytování jsme pak hned dali své sbohem.

4. srpen

Zase táhneme ulicemi Mnichova (München), s lačnými žaludky čekáme, až se otevřou obchody. Na potravinové lístky z Gunzenhausenu si koupíme chleba a paštiku, pak jdeme směrem na vjezd na říšskou dálnici. – Zástupy lidí tam čekají na auta. Většina chce na Rosenheim. Na jaké straně je asi lepší nastoupit? – Pobíháme sem a tam, čekáme, čekáme. Naše odhodlání se opět vážně zmenšuje – nakonec ale přeci ještě chytíme nějaký nákladňák, který nasadí zcela vražedné tempo a jede až do Rosenheimu. Tady opět čekáme na ulici, zda se vyskytne příležitost, protože pěšky bychom ten poslední úsek už nezvládli. Naše síly se těmi štrapácmi znatelně zmenšily. Tedy čekat, čekat, pak zase velké štěstí – nákladní auto, tentokrát až do Kufsteinu!!

A zase se ohlásila obava: Nechá nás Francouzi na rakouské hranici projít? Tyrolsko má být totiž obsazeno Francouzi!¹² – Strážní hlídka nás ale beze všeho nechá, abychom se hnali do Kufsteinu. Strachovali jsme se zbytečně. Dorazili jsme do Rakouska!!

Ano, dorazili jsme do Rakouska! Kufstein, kde jsme v roce 1944 bydleli během letních prázdnin čtrnáct dní v hotelu „Gisela“, když tatínek sloužil na nádraží Kufstein! Už jsou dvě pryč a s hladovými žaludky to zkusíme u hostinské Lisi, která nás ještě zná. Po krátkém vyprávění nám z kuchyně přinese plíčky s knedlíkem bez potravinových lístků, protože pro Rakousko žádné nemáme. Jsme moc šťastní.

Ve čtyři hodiny jede vlak do Inomostí (Innsbrucku) a tady v Rakousku smíme dokonce cestovat vlakem. Obstaráme si jízdenky. Náš sporták a malý žebříňák ukládá do zavazadlového vagonu jeden přívětivý průvodčí.

¹² Tyrolsko bylo v té době obsazeno ještě Američany. Francouzi přišli později.

Nadchází poslední etapa, určitě ne méně napínavá než na demarkační linii: Najdeme zase svého tatínka? Nebude už pryč na cestě směrem do vlasti? – Co pak v takovém případě? – Ano, co pak? – Takhle přemítáme a jízda je téměř nekonečná. Čím dál víc napínavé je to u posledních zastávek před Inomostí (Innsbruck) – Wattens – Baumkirchen – Solbad Hall – Innsbruck. V půl sedmé večer jsme dosáhli cíle.

S našimi vozíky stojíme na vybombardovaném nádraží v Inomostí (Innsbrucku)! Duševně a tělesně úplně hotoví. Maminka nemá odvahu jít k rodině Trenkler¹³, proto jdu já, zatímco maminka a Hansi čekají s obavami na mou zprávu: „Tatínek je ještě tady, ale ještě není doma. Máme jít všichni k rodině Trenkler!“

Naposledy tedy tlačíme své věci, teď ulicí Salurnerstrasse do ulice Adamgasse. Zmocňuje se nás velmi zvláštní pocit! Zůstáváme stát naproti Národní bance, protože na protější straně na chodníku vidíme přicházet našeho tatínka, v šedém obleku bez klobouku. S udivenýma očima se dívá k nám na druhou stranu a nemůže tomu uvěřit. – Pak jsme zase spolu! Na maminčina slova „to je vše, co jsem ti zachránila,“ jen řekne: „Přinesla jsi mi to nejcennější!“

Rodina Trenkler nás vzala do svého obrovského služebního bytu. Mělo z toho být devět týdnů! – Také tady trvala ještě nelehká, vyhladovělá doba s mnohým odříkáním a často velkým zklamáním. Bylo třeba překonat hodně, hodně překážek, abychom si z toho nic vybudovali opět existenci alespoň trochu důstojnou člověka. Vyhublí, maminka vážila jen 36 kilogramů, jsme si až tady uvědomili celou tu bídu našeho osudu. Na cestě jsme neměli čas přemýšlet. Hnalo nás jen dopředu, abychom se setkali se svým tatínkem v Inomostí (Innsbrucku). Jedné noční můry jsme se ale už zbavili: Nemusíme se už bát žádných Čechů a Rusů.

H.S., pátek, 1. února 2002

¹³ Pán a paní Trenkler pocházeli z Liberce (Reichenberg) a s tatínkem se v Inomostí (Innsbruck) přátelili již během posledních tří let války. Pan Trenkler byl ředitelem pobočky Rakouské národní banky (předtím Německé banky) v Inomostí (Innsbruck). V onom bytě tehdy žili také obě jejich dcery, zeti a jejich děti. S námi čtyřmi to bylo celkem dvanáct osob.